

Upstalsboom

Friese vrijheid

Een Friese mythe Zinnebeeld van de vrijheid

De Upstalsboom, een middeleeuwse vergaderplaats, ligt in Rahe, thans onderdeel van de gemeente Aurich. Voor de Friese kuststreek heeft deze plek grote historische en symbolische betekenis. De Upstalsboom is een uniek symbool van de Friese vrijheid.

“Upstal” betekent omheind stuk land. Met “boom” is een boom, paal of slagboom bedoeld. In engere zin betekent Upstalsboom gemeenschappelijk gebruikte weidegrond.

ROUTEBSCHRIJVING VANUIT RICHTING GRONINGEN/NL
Volg de A 7 (NL), daarna de Duitse autosnelweg A31 tot de afrit ‘Riepe’.
Volg nu de L1, de Friesenstraße, in richting Aurich tot Rahe (ca. 12 km).

Het Totius-Frisiae-zegel van het Upstalsboomverbond uit 1338

IMPRESSUM
Uitgever:
Ostfriesische Landschaft
als eigenaar van de Upstalsboom
- Kulturagentur -
Georgswall 1-5, 26603 Aurich
Tel.: 04941 – 17 99 - 57
E-Mail: kultur@ostfriesischelandschaft.de
www.ostfriesischelandschaft.de

Verantwoordelijk: Katrin Rodrian
Inhoud en tekst: Hanke Tammen
Advies: Dr. Oebele Vries,
Fryske Akademy, Leeuwarden
Advies en ondersteuning:
Dörpverein Rahe e.V.
Gesubsidieerd door: Stadt Aurich
Vormgeving: BeBold, Aurich 2014
Druk: Druckerei Meyer, Aurich

Lijst afbeeldingen: Pagina 1: Upstalsboom-monument, foto: Sabine Gronewold 2007 © Ostfriesische Landschaft; Wapen Stadt Aurich © Stadt Aurich; logo van de Ostfriesische Landschaft © Ostfriesische Landschaft; Pagina 2: Millefiori-parel uit de grafheuvel van de Upstalsboom, foto: Gerhard Kronsweide, 2012 © Ostfriesische Landschaft; Originele zwaardvondst bij de Upstalsboom, foto: Peter Marx © Historisches Museum Aurich; replica van het zwaard bij de Upstalsboom van Bernhard Nitz, Bockhorn 2003, foto: Peter Marx; landkaart van de Zeven Friese Zee-landen; foto: Gerhard Kronsweide © Ostfriesische Landschaft; kunstinstallatie “Friesische Freiheit” van Monika Kühling, 2003 (thans aangebracht in Klosterstätte Ihlow); foto: Sabine Gronewold 2007 © Ostfriesische Landschaft. Pagina 3: Wapen van de Ostfriesische Landschaft; Friezencongres 1955 bij de Upstalsboom, foto Bildarchiv Ostfriesische Landschaft, 1955; Ondertekening van de oorkonde bij de Upstalsboom, foto Brigitte Weber 2009 © Amt voor cultuur, Aurich (van links naar rechts: Rika Pot, burgemeester van de Nederlandse stad Appingedam, Antje Harms, loco-burgemeester van de Stadt Aurich, Jochen Schmidt, loco-burgemeester van de Stadt Aurich, Helmut Collmann, voorzitter Ostfriesische Landschaft, Henk Dijkstra, waarnemend voorzitter gemeenteraad Appingedam, Gerda Klug, hoofd van de cultuurafdeling van de Stadt Aurich); Buurbrief, foto Bildarchiv Ostfriesische Landschaft; Pagina 4: Ansichtkaart met daarop de Upstalsboom en tekst © 2007; Aanbrengen bord autosnelweg A 31, 2007, foto: Sabine Gronewold 2007 © Ostfriesische Landschaft. Pagina 5: Upstalsboom-gravure van C. B. Meyer 1796 in Johann Conrad Freese, „Ostfries- und Harlingerland nach geographischen, topographischen, physischen und geschichtlichen Verhältnissen“, 1. Band, Aurich 1796; Upstalsboom-zegel © Centre historique des Archives Nationales, Paris. Pagina 6 landkaart: Lisa Wolters-Schaer, Atelier LWS Mediengestaltung, Aurich

OSTFRIESISCHE
LANDSCHAFT

8e – 9e eeuw

Hoe alles is begonnen

De Upstalsboom is beroemd geworden door de Friese vrijheid. Uit archeologische vondsten blijkt echter dat deze plek veel ouder is dan de Friese vrijheid. De bijeenkomsten van de vrije Friezen in de volle middeleeuwen werden namelijk gehouden op een grafheuvel van een voorname familie uit de late 8e en 9e eeuw.

In de grafheuvel hebben archeologen onder meer een zwaard en een zogenaamde millefiori-glasparel uit het Nabije Oosten gevonden. Deze vondsten - thans tentoongesteld in het Historisch Museum in Aurich - tonen aan dat de Friezen al in de vroege middeleeuwen handelsbetrekkingen met verre landen onderhielden.

Mare Frisicum

1240

“De stam der Friezen is naar buiten toe vrij, aan geen andere heer onderworpen”

Dit citaat uit 1240 geeft het bijzondere van de Friese vrijheid weer: geen heervaartplicht, recht op eigendom, politieke medezeggenschap en persoonlijke vrijheid.

K uninstallatie “Friesische Freiheit” van Monika Kühling, 2003

11e – 14e eeuw

De Friese vrijheid in de middeleeuwen

De Friese vrijheid wordt nog steeds gezien als een onderscheidend kenmerk van Oost-Friesland. In de middeleeuwen (11e – 14e eeuw) vond men hier een heel bijzondere maatschappijvorm, die afweek van het overige feodale Europa. Hier trad een verbond op van zelfstandige landsgemeenten uit het Friese kustgebied. Hun vrij gekozen vertegenwoordigers kwamen in de regel op de dinsdag na Pinksteren (later werd dit de “Oll’ Mai”) bijeen bij de Upstalsboom ter verzekering van recht en vrijheid voor alle Friezen.

Wapenschild van de Ostfriesische Landschaft uit 1678

De Oost-Friese standenvetegenwoordiging sinds 1464

De ‘Ostfriesische Landschaft’ als rechtsopvolger van de Oost-Friese standenvetegenwoordiging representeert de idee van de Friese vrijheid als relevant cultureel symbool van de regio. Het wapen van de Ostfriesische Landschaft uit 1678 vertoont een Fries in wapenrusting bij de Upstalsboom.

1464

16e – 18e eeuw

De blijvende betekenis van de plek

Ook na het einde van de Friese vrijheid is de Upstalsboom als met symboliek beladen plaats al bijna 700 jaar in het bewustzijn van de bevolking aanwezig gebleven. De strijd tussen de Oost-Friese standenvetegenwoordiging en de graven van Oost-Friesland leidde ertoe dat deze plek sinds de 16e eeuw verheerlijkt werd en de Friese vrijheid mythische proporties aannam.

21e eeuw

Een regio versterkt haar identiteit

Sinds 2009 attenderen borden aan de autosnelwegen A 28 bij Filsum en A 31 bij Neeremoor op de Friese vrijheid als uniek fenomeen. Ansichtkaarten, magneten en stickers met het historische symbool gaan inmiddels de hele wereld over.

Friezenbijeenkomst na de oorlog: In 1955 ontmoet men elkaar op ‘Oll’ Mai’ bij de Upstalsboom

1327

Plaats van identiteit tot over de grenzen

In 1327 werd het stadsrecht van Appingedam (Nederland) bevestigd bij de Upstalsboom in de zogenaamde buurbrief. Op basis hiervan zijn Aurich en Appingedam nu partnersteden.

In 2009 werd de stedenband opnieuw bekrachtigd met de ondertekening van een nieuwe oorkonde op basis van de buurbrief uit 1327 (rechts) door de burgemeester van Appingedam, mevrouw Rika Pot, en de loco-burgemeester van Aurich, mevrouw Antje Harms

1833

Het monument op de grafheuvel

In 1833 richtte de Ostfriesische Landschaft op de middeleeuwse grafheuvel het Upstalsboom-monument op in de vorm van een piramide.

1894

Meer dan 60 jaar later, in 1894, werd aan de piramide de volgende tekst aangebracht: “Opgericht in het jaar 1833 door de standenvetegenwoordiging van Oost-Friesland op de vergaderplaats van haar voorganger, de Upstalsboom”.

20e eeuw

De plek die nooit een ‘Thingstätte’ is geweest

De nationaalsocialisten waren van plan de Upstalsboom om te vormen tot een Germaanse cultusplek, waar volkse plechtigheden en demonstraties konden worden georganiseerd. Zover is het echter nooit gekomen, omdat de Ostfriesische Landschaft als eigenaar van het terrein deze plannen wist te verhinderen.